

5. Бичко І. Свобода / Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. Шинкарук В.І. Київ: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, 2002. 742 с.
6. Малахов В. Свобода і необхідність / Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. Шинкарук В.І. Київ: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, 2002. 742 с.
7. Словник мови Шевченка: в 2 т. / за ред. В.С. Ващенко. Київ: Наукова думка, 1964. Т. 1: А – Н . 484.
8. Словник мови Шевченка: в 2 т. / за ред. В.С. Ващенко. Київ: Наукова думка, 1964. Т. 2: О – Я. 566.
9. Шаповалова А. Концепт свободи як волі у поетичній творчості Тараса Шевченка. *Шевченкознавчі студії*. 2012. Вип. 15. С. 44 – 57. URL: <https://is.gd/51FvXo>
10. Шевченко Т. Повне зібрання творів у 12 т. / Редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2003. Т. 4: Повісті. 600 с.

Юрій ПЕТРИК

*Магістр історії, докторант Гуманістично-Природничого університету
імені Яна Длугоша в Ченстохові,
Республіка Польща
yuriietryk1994@gmail.com*

ЗАКОРДОННА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧОМУ СЕЛУ В 1925 р.

У 1924 р. села Східної Галичини зазнали неврожаю, який став результатом повені, котра понищила посіви. На жаль, тогочасна політика уряду Речі Посполитої не була достатньо ефективною, аби швидко усунути наслідки цього. Більше того, весна 1925 р. принесла з собою посуху, а влітку сильні дощі спричинили вже нову хвилю повені [2, арк. 1, 6; 3, арк. 74].

У деяких селах (наприклад, Щеплоти на Яворівщині) майже половина жителів залишилася на межі голодної смерті. Неврожай призвів до того, що селянам не було ні що сіяти навесні, ні що продати, щоби вижити. Багато хто вирушив на заробітки, проте знайти роботу щастило не кожному. Жебрацтво теж було заборонено. Державна допомога існувала у формі позичок на засіви у розмірі 1 500 злотих, однак її отримували найбільш бідні, до того ж і цього було мало [2, арк. 1–5; 3, арк. 2].

Найбільше постраждали наступні повіті: Бібрка, Березів, Богородчани, Доброміль, Дрогобич, Долина, Жидачів, Калуш, Коломия, Косів, Лісько, Новий Санч, Перемишль, Рогатин, Рудки, Надвірна, Самбір, Старий Самбір, Станіслав, Стрий, Сколе, Сянок, Товмач, Ярослав [2, арк. 6, 10–13].

Ці обставини спонукали ряд громадських діячів краю зібратися 15 березня 1925 р. у Львові, щоб обговорити важке матеріальне становище села. Як наслідок, було створено Крайовий Комітет допомоги голодуючому селу на чолі з Юліаном Романчуком [3, арк. 6]. Тоді ж було видано відозву до народу із закликом допомогти селянству краю, що потерпало від голоду. Новостворений Комітет одразу ж оголосив про проведення збірки задля цієї мети [1, арк. 1].

Представники Комітету розуміли, що отриманих на території Польщі коштів може виявитися недостатньо, тож існувала потреба в залученні допомоги зі сторони іноземців та українців у еміграції. Для пропаганди та поширення ідей Комітету за кордоном було призначено наступних осіб довіри: С. Дністрянський (Чехословаччина), р. Перфецький (Австрія), Є. Коновалець (Німеччина), І. Кошан і В. Прокопович (Франція), Є. Онацький (Італія) [1, арк. 1].

Крім цього, рішенням Президії Крайового Комітету було вирішено створювати повітові та місцеві комітети не лише на території Галичини, Волині, Холмщини, Підляшшя та Полісся, а також за кордоном, зокрема, у США [1, арк. 1]. Кожен місцевий комітет мав складатися щонайменше з семи осіб: голова, заступник, секретар і скарбник, при комітеті мала діяти контрольна комісія, складена з трьох осіб [3, арк. 2].

Організація розіслала відозви до закордонних рятункових і громадських організацій, осіб довіри Комітету і представників української еміграції. Зокрема, до США було надіслано 127 примірників відозв. Представники української еміграції додатково отримали від Комітету тогочасні статичні дані про становище сільського господарства Східної Галичини та неврожай 1924 р. [1, арк. 1–2].

У підсумку українська діаспора з деяких населених пунктів почала проявляти певну активність: Академічна Громада з міста Брно (Чехословаччина) взялася організувати місцевий комітет; у місті Герліц (Німеччина) Товариство українських збігців збирало деякі пожертви [1, арк. 2].

У травні 1925 р. вже з'явилися місцевий комітет у Брно, а також в Берліні (Німеччина), заснований зусиллями Є. Коновальця [1, арк. 3]. Берлінський комітет зумів заснувати філію під егідою організації в Кенігсберзі та організовував збірки не лише на території Німеччини, а й в Люксембурзі, Швеції, Латвії, Литві, Болгарії та Румунії [1, арк. 9]. Додатково існували комітети в США (Скрентон-Па), Франції (Париж), Австрії (Відень), створені у червні. На жаль, зі США за весну 1925 р. надійшло лише 194 долари, в червні 358, а липні 1 300, проте вже згодом

ситуація, вочевидь, покращилася. Важливу роль у зборі коштів на території США відіграло Об'єднання Українських Організацій [1, арк. 3, 5, 9].

Після збору коштів на місцях керівництво Комітету на своїх засіданнях вирішувало, куди їх направити [1, арк. 3].

У червні 1925 р. організація звернулася з допомогою до делегата Міжнародного Червоного Хреста у Польщі п. Гльора, якому надали всі необхідні матеріали про голод у східногалицькому селі. Делегат збирався порушити справу допомоги голодуючим на конференції Міжнародного Червоного Хреста у Женеві [1, арк. 6]. На жаль, нам невідомо про подальші дії Міжнародного Червоного Хреста у цій справі.

Зацікавлення ситуацією виявив Український Червоний Хрест у Харкові, представники якого заявили, що готові прийти на допомогу постраждалим від голоду. Зазначимо, що на той час Харків був столицею Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). У підсумку станом на 1 липня 1925 р. для цілей Комітету з УСРР прибуло 15 вагонів збіжжя загальною вагою 243 833 кг. У липні надійшло ще 5 вагонів. Ці пожертви товариство розділило між населеними пунктами за участі власних філій і кооперативів [1, арк. 6, 10]. Припускаємо, що такий жест із радянської сторони був здійснений з агітаційно-пропагандистською метою, аби «створити хорошу рекламу» Радянського Союзу на території Східної Галичини, але не можемо водночас і відкидати зацікавлення українців Наддніпрянщини у допомозі своїм західним братам. До того ж, як нам відомо, Комітет сприймав цю допомогу збіжжям як єдність українського народу та своєрідну вдячність українців Наддніпрянщини за допомогу від українців Галичини у 1922 р., коли на теренах Великої України панував голод [5, арк. 1].

Деякі власні статті Комітет надсилав до американських, французьких і чехословацьких газет [1, арк. 2–4, 6, 9–10; 4, арк. 1, 5а, 6]. Активно публікувала дані про голод у східногалицькому селі американська «Свобода» [1, арк. 9; 4, арк. 7–8]. У червні 1925 р. з'явилися відомості про діяльність організації в австрійських часописах «Арбайтцайтунг» і «Райхспост» [1, арк. 6].

На підставі окремих даних, ми можемо спробувати оцінити значення іноземної допомоги для Комітету та східногалицького села загалом. До нас дійшов повний фінансово-продовольчий звіт діяльності товариства за 1925 р. За цей час Комітет зібрав загалом 17 862,60 злотих, 5 390,75 доларів, а також 20 вагонів різноманітного збіжжя, пересланого з УСРР [1, арк. 19; 5, арк. 1]. Припускаємо, що сума у 5 390,75 доларів (вся або

частково) була результатом іноземної допомоги, що було чималим здобутком, натомість сума у польських злотих, як правило, була зібрана на території Речі Посполитої.

Зазначимо, що курс долара США відносно польського злотого у 1925 р. суттєво зріс, адже на початку року 1 долар коштував приблизно 5 злотих, а вже до кінця року за нього довелося б викласти понад 9 злотих [6, с. 287–289]. Таким чином, зібрані 5 390,75 доларів становили б орієнтовно 27 000–49 000 злотих залежно від місяця, що було доволі великою сумою з-поміж усієї допомоги. Зазначимо, що така стрімка девальвація злотого у 1925 р. супроводжувалася не настільки стрімким підвищенням цін, адже ціна на багато продуктів у Польщі (житній хліб, пшоняна мука, квасоля, ковбаса, сало, телятина тощо) за календарний рік зросла не більше, ніж на 30%. Щодо цін на продукти у 1925 р., то 1 літр молока у Львові можна було придбати за 30–45 злотих, житній хліб за 40–56 злотих за 1 кілограм, а, наприклад, телятину за 136–142 злотих за 1 кілограм [7, с. 243–245].

Тож можемо зробити висновок, що девальвація якоюсь мірою навіть позитивно вплинула на справу матеріального забезпечення Комітету, а отже, і на допомогу селу, а надані кошти могли суттєво допомогти постраждалим особам.

Готівка та збіжжя були розподілені між окремими населеними пунктами та приватними особами за посередництва повітових комітетів під егідою товариства або централлю напряду [1, арк. 19].

Отже, закордонна діяльність Крайового Комітету допомоги голодуючому селу в основному ґрунтувалася на створенні дочірніх комітетів за межами Речі Посполитої та організації благодійних збірок для допомоги селянам Східної Галичини. Попри складність такої роботи, Комітет зумів організувати діяльність, що суттєво вплинула на рівень допомоги постраждалим. Як бачимо, закордонна діяльність Крайового Комітету допомоги голодуючому селу стала вкрай важливим аспектом у роботі організації та виявом ціннісних орієнтирів українського суспільства у 1925 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі ЦДІАЛ). Ф. 396. Оп. 1. Спр. 1.
2. ЦДІАЛ. Ф. 396. Оп. 1. Спр. 4.
3. ЦДІАЛ. Ф. 396. Оп. 1. Спр. 5.
4. ЦДІАЛ. Ф. 396. Оп. 1. Спр. 6.
5. ЦДІАЛ. Ф. 396. Оп. 1. Спр. 21.
6. Шуст р. Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: навчальний посібник 2-ге видання, Київ: Знання, 2009. 376 с.

7. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej. Rok wydawnictwa IV. 1925/1926.
Warszawa: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1927. 551 s.

Галина БУЯК

*Здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
galinabb1604@gmail.com*

УЧАСТЬ БОГДАНА ХАВАРІВСЬКОГО У МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТАХ

Незважаючи на активну громадсько-політичну діяльність, Б. Хаварівський приймав участь у міжнародних проєктах. Йдеться про чоловічий хор «Журавлі», створений ще у 1972 р., пов'язаний з ім'ям його засновника Ярослава Полянського, якого у 1983 р. замінив випускник Варшавської музичної академії Роман Ревакович. Хор нараховував 50 осіб. З 1989 р. він розпочав гастролі Україною – Львів, Рівне, Чернігів, Канів, Київ. У квітні 1990 р. маршрут «Журавлів» пролягав Івано-Франківськом, Тернополем, Вінницею, Бердичевом, Києвом, Львовом [1, с. 1; 3, арк. 9]. Певною мірою доклався до виступу славетного хору Б. Хаварівський. Довголітній учасник хору, архітектор з Варшави, Богдан Боберський відзначав високий рівень культури місцевої публіки, її доброзичливість. У першому відділі концерту в Тернополі, «Журавлі» виконували духовну музику, звучали маловідомі твори. Інтерес викликав друге відділення, у якому переважали стрілецькі пісні Ф. Колесси, І. Недільського, р. Купчинського, Л. Лепкого, також звучали твори М. Лисенка та Є. Козака. Концерт завершився виконанням «Ще не вмерла Україна» за участю присутніх [1, с. 1; 3, арк. 9].

Важливе місце участі Б. Хаварівського пов'язане з увіковіченням пам'яті відомих постатей української історії та культури, участі у міжнародних симпозіумах-практикумах тощо. Так, очільник Організації українського національного руху Санкт-Петербургу (далі – ОУНР С.-П.) Валентин Іващенко запрошував Б. Хаварівського на заходи, пов'язані з освяченням пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському кладовищі Санкт-Петербургу впродовж 13–15 жовтня 2001 р. Насправді програма передбачала його дводенне проведення. Наприклад, 13 жовтня – зустріч делегатів на залізничному вокзалі і в аеропорту, розселення, обід, вечерю, підготовку до вечора пам'яті «Розстріляна поезія» й власне його організація; 14 жовтня – сніданок,